

ПОВІДОМЛЕННЯ, МАТЕРІАЛИ, РЕЦЕНЗІЇ

УДК 800

Богдан Рицар, Роман Мисак, Ольга Мацейовська
Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології
Міністерства економічного розвитку і торгівлі та Міністерства освіти і науки України

ТЕХНІЧНОМУ КОМІТЕТОВІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ – 20 РОКІВ: ДІЯЛЬНІСТЬ У ФАКТАХ І ЦИФРАХ

© Рицар Б. Є., Мисак Р. Т., Мацейовська О. В., 2012

Описано діяльність і здобутки Технічного комітету стандартизації науково-технічної термінології за двадцять років із часу створення за такими напрямками: розроблення та експертування термінологічних стандартів, наукова діяльність, організація термінологічних конференцій та семінарів, видавнича діяльність, розроблення програмного забезпечення для супроводу науково-технічної термінології, міжнародна співпраця.

Ключові слова: термінологія, термінологічний стандарт, експертиза, термінографія, словник, комп'ютерна лексикографія, конференція, семінар.

In the paper are described activities and achievements of the Technical Committee for Standardization of scientific and technical terminology in twenty years since the foundation in the following areas: development and expertise of terminology standards, scientific research, organizing of conferences and seminars on terminology, publishing activity, software development for support scientific and technical terminology, international cooperation.

Keywords: terminology, terminology standards, expertise, terminography, dictionary, computer lexicography, conference, seminar

Створення ТК СНТТ

Одним з основних чинників, які визначають державну самостійність будь-якої країни, є її мова. Синтезом мови, науки і культури є термінологія, зокрема науково-технічна. І саме вона репрезентує будь-який народ, націю перед усім світом. Розвиток української науково-технічної термінології та її гармонізація з міжнародною має велике значення для повноцінного функціонування державної мови в соціально-суспільному, економіко-виробничому, науковому та культурному житті країни, визначає світовий рівень країни. Тому цілком закономірно, що вже через рік після проголошення незалежності України створено Технічний комітет «Науково-технічна термінологія» (ТК 19), покликаний розвивати й унормовувати українську науково-технічну термінологію, гармонізуючи при цьому її з міжнародною.

ТК 19 «Науково-технічна термінологія» організовано спільним наказом Державного комітету України зі стандартизації, метрології та сертифікації й Міністерства освіти України № 66 від 22.07.1992 р. [1; 2] як Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології (ТК СНТТ) «з метою забезпечення виконання закону «Про мови в Українській РСР» і втілення в усі державні і громадські сфери України української науково-технічної термінології та українського науково-технічного стилю». Серед ініціаторів створення ТК СНТТ були представники Львівської політех-

ніки професор Володимир Перхач та доценти Євген Шморгун і Богдан Рицар. Відповідно до наказу на ТК СНТТ покладено такі обов'язки: 1) розробляти концептуальні засади й практичні рекомендації щодо унормування української науково-технічної термінології; 2) організовувати та координувати розроблення, експертування, затвердження та впровадження україномовних термінологічних стандартів; 3) створювати комп'ютерне забезпечення та формувати банк стандартів української науково-технічної термінології; 4) забезпечувати міжнародну співпрацю й обмін досвідом у царині стандартизації науково-технічної термінології, брати участь у діяльності міжнародних термінологічних комісій *ISO (International Standards Organization)* й *IEC (International Electrotechnical Commission)*; 5) організовувати обмін досвідом та підвищення кваліфікації фахівців у царині стандартизації науково-технічної термінології, проводити термінологічні конференції та семінари.

Структура ТК СНТТ

Згідно із Законом України «Про стандартизацію» (№ 2408-III від 17.05.2001) [1] для розроблення, розгляду та погодження проєктів стандартів створюються технічні комітети стандартизації (ТК). Усього в Україні створено та функціонує сьогодні 154 ТК за науково-технічними напрямками, серед них лише один відповідає за стандарти на терміни та визначення понять – ТК СНТТ (ТК 19). ТК СНТТ співпрацює з іншими 153-ма комітетами та охоплює всі їх напрямки. Координацію діяльності ТК 19 здійснює Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ»). ДП «УкрНДНЦ» є провідною організацією Міністерства економічного розвитку і торгівлі України у сфері стандартизації, сертифікації та якості, яка формує напрямки державної політики у сфері стандартизації та суміжних сферах [3].

Базовими організаціями ТК СНТТ є: Український науково-дослідний інститут стандартизації, сертифікації та інформатики Держстандарту України та Інститут української мови НАН України. Секретаріат ТК СНТТ розміщено у Львівській політехніці (НУ ЛП). Секретаріат складається з голови комітету, відповідального секретаря і двох секретарів. Першим головою ТК СНТТ було призначено д.т.н., професора В. Перхача (наказ Міносвіти та Держстандарту України № 66 від 22.07.1992 р.). З 1996 р. головою ТК СНТТ призначено к.т.н., доцента Б. Рицара (наказ Міносвіти та Держстандарту України № 219/248 від 20.06.1996). Відповідальними секретарями ТК СНТТ у різні роки були: к.т.н., доцент Богдан Рицар (1992–1993 рр); к.т.н., доцент Борис Іванків (1993–1997 рр); Роман Керик (1997–1998 рр), к.т.н., с.н.с. Роман Рожанківський (1998–2004, 2006–2010 рр); к.філол.н., доцент Анатолій Івченко (2005–2006 рр), а з 2010 р. – с.н.с. Роман Мисак. Секретарями ТК СНТТ від Львівської політехніки були Роман Рожанківський (1993–1998 рр) та Роман Микульчик (з 2001 р.); технічними секретарями – Ірина Чайка, Жана Горечко (1992–1996 рр) та Ольга Мацейовська (з 1996 р.) З 2008 р. к.філол.н., доцент А. Івченко працює в ТК СНТТ як експерт на посаді м.н.с. При ТК СНТТ для виконання госпдоговірних та держбюджетних робіт організовано термінологічну лабораторію (НДЛ-89). Десятки працівників НУ ЛП та інших наукових і навчальних організацій м. Львова виконували в лабораторії науково-дослідні роботи за тематикою ТК СНТТ, зокрема, Роман Мисак (1996–2010 рр) та Мирослав Кузан (1993–1998 рр).

ТК СНТТ організаційно складається із двох осередків: львівський – розміщений на базі Національного університету «Львівська політехніка» (НУ ЛП), та київський – на базі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» (НТУУ КПІ). Між цими осередками, згідно з Положенням про ТК СНТТ [1; 4], розподілено певні напрямки термінологічної діяльності: НУ ЛП – 1) нафтопродукти; 2) машини й обладнання; 3) електротехнічне обладнання; 4) хемічні продукти та гумово-технічні вироби; 5) охорона здоров'я, засоби санітарії та гігієни; 6) сільське господарство, лісове господарство, лісоматеріяли; 7) загальнотехнічні й організаційно-методичні стандарти; 8) вимірювальні прилади, засоби автоматики й обчислювальної техніки; НТУУ КПІ – 1) гірнична справа; 2) метали та металеві вироби; 3) транспортні засоби й тара; 4) енергетика й атомна техніка; 5) будівельні, силікатно-керамічні та вуглеводні матеріяли; 6) текстильні та шкіряні матеріяли й вироби; 7) харчові та смакові продукти; 9) електронна техніка, радіоелектроніка та зв'язок; 10) вироби культурно-побутового призначення. Відповідно до напрям-

ків діяльності у ТК СНТТ створено галузеві та міжгалузеві підкомітети й робочі групи.

Поточною роботою ТК СНТТ керує управа ТК СНТТ, до складу якої входять голова ТК СНТТ та представники базових організацій. Дорадчий голос в управі мають відповідальний секретар ТК СНТТ та керівники термінологічних лабораторій і відділів базових організацій.

Розроблення та експертування україномовних термінологічних стандартів

Перші роки діяльності ТК СНТТ – це період становлення національної системи стандартизації термінології. Українська науково-технічна мова була в той час недостатньо розвинутою та дослідженою, чимало галузей знань не мали усталеної термінології, не вистачало українських термінологічних словників та був надто малий відсоток української науково-технічної літератури. Перед ТК СНТТ повстала велика робота над розробленням перших українських термінологічних стандартів з різних галузей знань. В Україні на той час не було достатньої кількості кваліфікованих розробників та фахових експертів-термінологів. Тому до цієї праці було залучено викладачів, учених та інженерів насамперед Львівської та Київської політехнік, представників інших вищих навчальних закладів, Академії наук, провідних науково-дослідних інститутів та галузевих організацій майже з усіх регіонів України. Завдяки самовідданій праці цих фахівців і за участю вчених філологів-експертів став можливим безпрецедентний факт розроблення за період 1992–1996 рр понад 600 Державних стандартів України на терміни та визначення понять. Велику поміч у цій роботі відіграли міжнародні термінологічні стандарти *ISO* й *IEC*, придбані в 1992 році за ініціативою ТК СНТТ (за участю доцентів Євгена Шморгуна та Богдана Рицара) та сприяння відомого вченого доктора Богдана Гаврилишина за кошти добродійного фонду Карла Поппера (Женева, Швейцарія) [4].

У наступні роки процес експертування набув планового і більш виваженого характеру (рис. 1). Поступово набуваючи досвід ТК СНТТ випрацював концепцію та основні засади термінотворення, унормування та стандартування термінології [4]. Експертизи стандартів умовно поділено на фахову експертизу, до якої залучено провідних фахівців львівських інститутів, експертизу на системність понять і дотримання ДСТУ 3966-2000 «Термінологія. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять», а також експертизу на дотримання норм автентичної української мови та тенденцій розвитку української термінології і фахової мови.

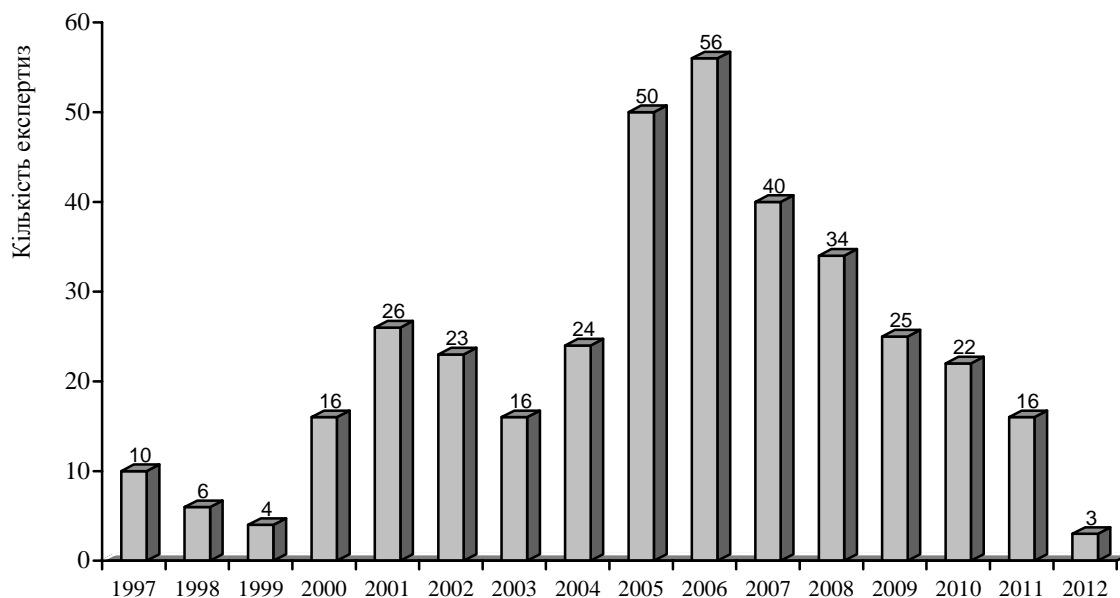

Рис. 1. Експертування термінологічних стандартів

Здійснюючи експертизи та розробляючи стандарти працівники ТК СНТТ підходили до цієї роботи з науково обґрунтованих позицій та розробленої в комітеті концепції. Цій проблематиці було присвячено низку наукових статей, зокрема, [5–8].

У 2009 році ТК СНТТ розробив 2 проекти ДСТУ: «Транслітерування українських текстів з кирилиці на латиницю» та «Числа. Правила запису й округлення» [3].

Сьогодні роботи зі стандартування термінології продовжуються, правда, надто повільно через брак коштів на розроблення нових стандартів. Особлива увага в цьому процесі приділяється гармонізації національних стандартів з міжнародними.

Наукова діяльність

Можна виділити такі основні наукові напрямки діяльності ТК СНТТ:

- 1) дослідження української науково-технічної мови;
- 2) подальше розроблення та розвиток концепції й основних засад термінотворення, унормування та стандартування термінології;
- 3) лексикографія та термінографія, у т. ч. на основі комп'ютерного супроводу;
- 4) наукова фразеологія.

Працівники ТК СНТТ активно займаються науковою діяльністю – досліджують проблеми української мови та термінології, пишуть і публікують наукові статті, укладають словники.

Працівники ТК СНТТ брали активну участь у термінологічних наукових конференціях, семінарах і нарадах. Серед наукових конференцій треба насамперед зазначити: міжнародну наукову конференцію «Проблеми української термінології *СловоСвіт*» (м. Львів) та «Українська термінологія і сучасність» (м. Київ), а також: «*Terminology and Knowledge Engineering*» (*TermNet*, Відень, Австрія), «*Methods of Lexical Analysis: Theoretical Assumptions and Practical Applications*» (м. Бялисток, Польща), міжнародну конференцію «Горизонти прикладної лінгвістики та лінгвістичних технологій *MegaLing*» (м. Партеніт, Крим), «*International Conference on Computer Science and Information Technologies CSIT*» (м. Львів), міжнародну науково-практичну конференцію «Програмне забезпечення в освіті і науці» (м. Київ), науково-практичну конференцію «Українська термінологія. Суспільні та гуманітарні науки» (м. Київ), міжнародну науково-технічну конференцію «Управління в освіті» (м. Львів) тощо.

При ТК СНТТ діє постійний науковий термінологічний семінар. Крім цього семінару, працівники комітету брали участь також у низці інших семінарів: регіональний семінар «Моніторинг та перегляд стандартів» (ДП «Львівстандартметрологія»); науково-технічний семінар «Геоінформаційні системи у військових задачах» (Академія сухопутних військ імені Петра Сагайдачного, м. Львів); «Щодо створення стандартів на терміни та визначення понять земельної сфери» (Львівський аграрний університет); у наукових семінарах НТШ, що стосувалися проблем української термінології тощо.

Участь працівників ТК СНТТ у роботі нарад як правило пов'язана з необхідністю вирішення нагальних робочих питань, пов'язаних з розробленням та експертуванням термінологічних стандартів. Як приклад можна навести такі наради за останні роки: Нарада щодо погодження проекту ДСТУ «Вантажі небезпечні. Терміни та визначення понять» (м. Львів, 2005 р.); Погоджувальна нарада щодо другої (остаточної) редакції проекту ДСТУ «Нафта сира. Збирання та підготовлення. Терміни та визначення понять» (2006 р., м. Івано-Франківськ); Нарада щодо проекту ДСТУ «Зброя стрілецька. Терміни та визначення понять» (Військовий лицей імені Героїв Крут, м. Львів, 2008 р.); Нарада щодо проектів СОУ «Категорії земель. Терміни та визначення», «Землі. Терміни та визначення», «Землеустрій. Терміни та визначення» (Львівський національний аграрний університет, 2008 р.); Регіональна нарада з питань стандартизації (Львівський регіональний державний центр стандартизації, метрології та сертифікації, 2007 р); Всеукраїнської наради «Сучасний стан термінознавства в Україні та шляхи розроблення стандартів наукової термінології» (МОН України, м. Київ, 2009 р.). Погоджувальні наради в комітеті, як правило, проходять двічі на рік.

У цьому переліку нарад особливе місце за своїм значенням займає Всеукраїнська нарада «Сучасний стан термінознавства в Україні та шляхи розроблення стандартів наукової термінології» 26 травня 2009 року. Наряду організувало й провело Міністерство освіти і науки України. Захід було проведено з метою оцінити стан термінознавства в Україні, виробити рекомендації щодо шляхів розроблення стандартів наукової термінології та визначити шляхи контролю за використанням нормативної фахової термінології в підручниках, посібниках, фахових виданнях тощо. Наряду

відкривав Міністр освіти і науки України Іван Вакарчук. Учасниками цього заходу були представники мовних кафедр вищих навчальних закладів, інститутів НАН і термінологічних інституцій. На нараду був запрошений голова ТК СНТТ д.т.н., професор Богдан Рицар, який виступив з доповіддю «Стандартування науково-технічної термінології – справа державної ваги». На нараді було створено робочу групу для розроблення та редагування ухвали, втілення в життя якої докорінно змінувало б структуру та характер термінологічної праці в Україні, уважне ставлення до неї державних органів збільшувало б обсяг державного фінансування. Було заплановано, що ця група працюватиме до вересня 2009 року, а в жовтні остаточний проєкт ухвали буде винесено на розгляд колегиї МОН України. Учасники робочої групи протягом півроку напрацювали конкретні рішення, однак засідання колегиї МОН України щодо цього питання так і не відбулося.

Особливо важливо для науковців, коли їх діяльність приносить практичні результати. Під час дослідження стану української термінології з інформатики зроблено критичні зауваження фахівців-термінологів, філологів і звичайних користувачів персональних комп'ютерів до методів корпорації Майкрософт щодо здійснення української локалізації найбільш розповсюдженої в Україні операційної системи *Windows* для персональних комп'ютерів та її якістю [9–11]. У січні 2003 року американська компанія Майкрософт оголосила про випуск комп'ютерної програми, яка дає змогу отримати україномовну версію операційної системи *MS Windows XP Professional*. Представництво цієї корпорації в Україні повідомило, що за допомогою безоплатного програмного засобу *Windows Ukrainian Interface Pack* користувачі (власники) російської версії *MS Windows XP* можуть перетворити її на повноцінну україномовну версію [9]. Для виправлення цієї ситуації ТК СНТТ разом з Науковим товариством імені Шевченка (НТШ) в особі голови Товариства член.-кор. НАНУ Олега Романіва та голови Комісії інформатики і кібернетики д.т.н., професора Романа Базилевича провели декілька наукових семінарів і нарад із обговорення цієї проблеми. В ухвалах цих заходів було звернуто увагу на недосконалість локалізації як у методичному, так і мовностилістичному й термінологічному аспектах. Акцент було зроблено на те, що локалізацію здійснено не на базі мови-продуцента, тобто англійської, а на базі мови-посередника, тобто російської, причому з порушенням правил перекладу й чинного правопису. Було також зазначено, що до удосконалення української локалізації треба обов'язково залучити українських філологів та фахівців-термінологів. За результатами обговорення було прийнято декілька звернень до Президента корпорації Майкрософт п. Білла Гейтса та директора «Майкрософт Україна» п. Валерія Лановенка. Також до Білла Гейтса звернулося Наукове товариство імені Шевченка в Америці (НТШ-А). Ця діяльність дала свої наслідки. Компанія «Майкрософт Україна» призначила свого представника п. Олександра Орехова для узгодження та вирішення спірних питань української локалізації.

English Term	Definition	Current Translation	New Translation
3-D	Short for three-dimensional. Of, pertaining to, or being an object or image having or appearing to have all three spatial dimensions (length, width, and depth). 2. Having the illusion of depth or varying distances, as in 3-D audio.	об'ємний	тришкірний
3-D Area	Common abbreviation of "three-dimensional" chart type.	об'ємна з областями	тришкірна ділянка
3-D bar	Common abbreviation of "three-dimensional" chart type.	об'ємна лійчата	
3-D Column	Common abbreviation of "three-dimensional" chart type.	об'ємна гістограма	тришкірний стовпець
3-D effect	An illusion of depth and realism created by representing an object in a three dimensional space (x, y, z). Effects you can apply to the chart, for example, color, rotation, depth, lighting, or surface texture- click 3-D Settings, and then click the options you want on the 3-D Settings toolbar.	об'ємний ефект	тришкірний ефект
3-D Line	Common abbreviation of "three-dimensional" chart type.	об'ємний графік	
3-D Pie	Common abbreviation of "three-	об'ємний кругова	тришкірна кругова

Рис. 2. Проєкт Microsoft Community Glossary WEB-page

У 2004 р. компанія *Microsoft* запропонувала ТК СНТТ модерувати проект *Community Glossary WEB-page* (рис. 2) з метою створення нової редакції української локалізації своїх програмних виробів. ТК СНТТ дослідив українську локалізацію операційної системи *Windows XP*. Результати цієї роботи використано Майкрософтом у наступних версіях своєї операційної системи та інших програмних виробів. Окрім цього в наступних версіях ОС *Windows* змінився й сам підхід до здійснення української локалізації.

У 2006 р. за фінансової підтримки компанії «Майкрософт Україна» вийшов друком «Англійсько-український глосарій виробів *Microsoft*: громадська редакція» (за редакцією Б. Рицара; редакторський колектив Р. Мисак, Р. Микульчик, І. Кульчицький, Г. Злобін, В. Пілецький, С. Кравець) (рис. 16) [11]. Англійсько-український глосарій опрацьовано на основі *Microsoft Community Glossary: Ukrainian Glossary*. Глосарій містить понад двох тисяч найуживаніших слів і термінів, що складають основу української локалізації англословного програмного забезпечення виробів Майкрософт. Англійську частину залишено незмінною, – так, як її подали в інтернеті фахівці Майкрософт. У 2006 р. під час проведення IX Міжнародної наукової конференції «Проблеми української термінології» за участю представників компанії «Майкрософт Україна» відбулася презентація «Англійсько-українського глосарія виробів *Microsoft*: громадська редакція» (№ 10 у термінографічній серії *СловоСвіт*).

Організація та проведення термінологічних конференцій та семінарів

В Україні зараз можна відзначити два великих наукових форуми термінологів – Міжнародна наукова конференція «Проблеми української термінології *СловоСвіт*», яку організовує ТК СНТТ (м. Львів), та Міжнародна наукова конференція «Українська термінологія і сучасність», яку організовує Відділ наукової термінології Інституту української мови НАН України (м. Київ). Львівська конференція проходить у парні роки, а київська – у непарні. Перша міжнародна наукова конференція «Проблеми української науково-технічної термінології» (таку назву конференція мала в цей період) відбулася 22–25 вересня 1992 р. у Львівській політехніці. Це був рік заснування ТК СНТТ та період піднесення термінологічної роботи в Україні. На форум прибуло 187 учасників (з них 8 закордонних) з 14 міст України та 6 країн світ (Австрія, Венесуела, Канада, Росія, США, Швейцарія). З цього часу наукові форуми у Львівській політехніці, які організовує ТК СНТТ, відбуваються один раз на два роки (динаміку кількості учасників конференцій показано на рис. 3).

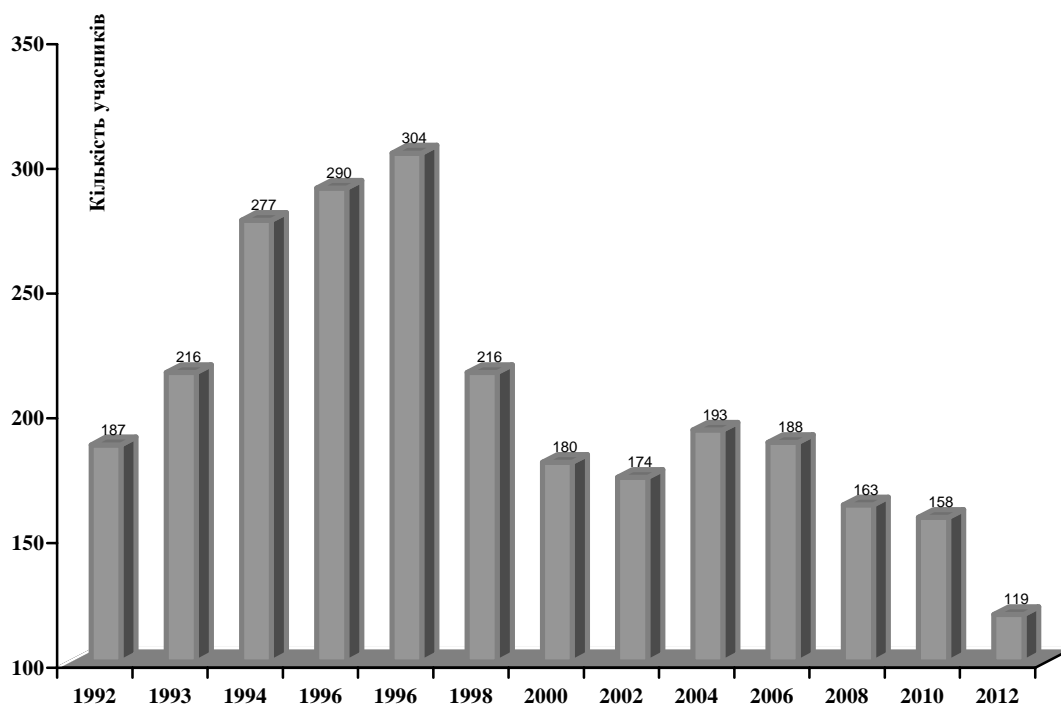

Рис. 3. Участь у термінологічних конференціях *СловоСвіт*

Починаючи з 5-ї конференції (1998 р.) конференція змінила назву на «Проблеми української термінології», а з 6-ї (2000 р.) конференції проходять під гаслом *СловоСвіт*. Тематика конференцій за весь цей період залишилась незмінною: 1) теоретичні засади термінознавства та лексикографії; 2) лексикографія та міжмовні зв'язки; 3) нормування та стандартизація термінології; 4) термінологія природничих знань; 5) термінологія гуманітарних знань.

За період 1992–2011 рр відбулося 11 конференцій. У роботі конференцій беруть участь провідні науковці, термінологи, філологи України та з-за кордону. XII міжнародна наукова конференція «Проблеми української термінології *СловоСвіт 2012*» відбудеться 27–29 вересня 2012 року. Географія учасників конференцій *СловоСвіт* за 20 років охоплює 41-не місто України та 13 країн світу (Австрія, Білорусь, Венесуела, Великобританія, Казахстан, Канада, Литва, Польща, Росія, США, Угорщина, Узбекистан, Швейцарія). Сумарна кількість учасників конференцій перевищує 2 600 чоловік, а кількість доповідей – 2 100.

Рис. 4. Вітальне слово ректора Національного університету «Львівська політехніка» Юрія Бобала з нагоди відкриття XI Міжнародної наукової конференції «Проблеми української термінології *СловоСвіт 2010*»

Визначальною рисою конференцій, які організує ТК СНТТ, є проходження в рамках цього міжнародного форуму термінологів різноманітних тематичних заходів:

- **круглі столи:**

IV МНК, 1996 р.: «Як забезпечити всебічний розвиток і функціонування української мови у вищих навчальних закладах України». У роботі круглого столу взяли участь ректори провідних навчальних закладів України. Очолював круглий стіл ректор Львівської політехніки Юрій Рудавський;

IV МНК, 1996 р.: «Концепції сучасного українського правопису»; очолював професор Лев Полога;

VI МНК, 2000 р.: «*Terminology and International Knowledge Transfer*». З доповідями на круглому столі, зокрема, виступили Христіан Галінскі (директор Міжнародного інформаційного термінологічного центру *INFOTERM*, Австрія) та Габрієла Зауберер (заступник директора *INFOTERM*, Австрія);

Рис. 5. Засідання круглого столу «*Terminology and International Knowledge Transfer*»: Христіан Галінскі та Богдан Рицар

IX МНК, 2006 р.: «Термінологічні проблеми в метрології». У роботі круглого столу взяли участь представники Держспоживстандарту України (м. Київ), НДПАСУтрансгаз ДП «Науканафтогаз» (м. Харків), Фізико-механічного інституту ім. Г. Карпенка НАН України (м. Львів), Державного підприємства «НДІ метрології вимірювальних і управляючих * систем» (м. Львів) та Науково-інформаційного центру «Леонорм» (м. Львів);

● **урочисті академії:**

VII МНК, 2002 р.: академія, присвячена пам'яті видатного українського термінолога Анатолія Вовка. На академії, зокрема, виступили президент Української академії мистецтв і наук в Америці професор Олекса Біланюк (США) та член Українського термінологічного центру Америки професор Орест Попович (США);

Рис. 6. Виступ президента Української академії мистецтв і наук в Америці професора Олекси Біланюка

VIII МНК, 2004 р.: академія, присвячена пам'яті видатного українського мовознавця Олекси Горбача. На академії була присутня дружина О. Горбача Анна-Галя Горбач (Німеччина);

X МНК, 2008 р.: академія, присвячена пам'яті Івана Пулюя. Відкривав академію з вітальним словом Петро Пулюй (Австрія) – внук Івана Пулюя;

Рис. 7. Вітальне слово Петра Пулюя

XII МНК, 2012 р.: академія, присвячена пам'яті видатного українського науковця Володимира Левицького.

● **презентація наукових видань з термінології:**

IX МНК, 2006 р.: «Англійсько-українського глосарій виробів *Microsoft*: громадська редакція». На презентації були присутні представники компанії «Майкрософт Україна»;

XI МНК, 2010 р.: «Українсько-англійсько-українського словник наукової мови (фізика та споріднені науки)» (у 2-х тт.) О. Кочерги та Є. Мейнаровича;

* досі, на жаль, не замінено в назві організації вираз *управляючих систем*, невластивий українській мові, на – *систем керування*

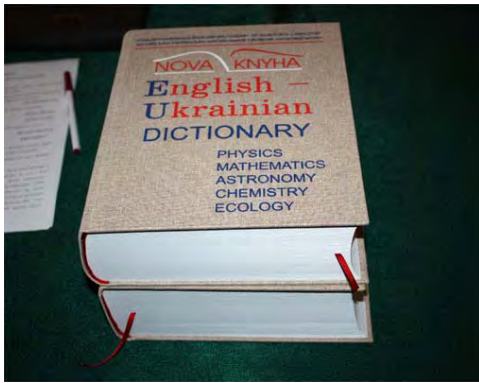

Рис. 8. Виступ на презентації Євгена Мейнаровича

XII МНК, 2012 р.: «Словник-довідник термінології музейництва»;

● **наукові засідання, наради та збори:**

VI МНК, 2000 р.: установчі збори Українського термінологічного товариства На установчих зборах засновано Українське термінологічне товариство (УкрТерм), обговорено проєкт Статуту товариства та обрано Раду товариства;

VII МНК, 2002 р.: засідання Українського термінологічного товариства.

Основна мета міжнародних наукових конференцій «Проблеми української термінології СловоСвіт» спрямована на: 1) консолідувати зусилля науковців і фахівців-термінологів з усіх царин знань з метою розвитку української мови; 2) сприяти науковій і практичній діяльності в галузі термінології; 3) популяризувати й поширювати результати цієї діяльності серед широкого кола науковців, фахівців, викладачів і студентів; 4) підбити підсумок науковому та практичному доробку учасників за попередні 2 роки.

На кожній конференції приймається ухвала, у яку учасники вносять пропозиції стосовно стану української мови та термінології, українського правопису, видання термінологічних словників, розроблення термінологічних баз і банків даних тощо. Ухвали конференції оргкомітет надсилає до різних державних органів України. Проте, на жаль, жодної очікуваної реакції на наші звернення та пропозиції ТК СНТТ не отримував. Винятком є відповідь на наше звернення до Відділення фізики та астрономії НАН України із пропозицією уніфікувати написання термінів, пов'язаних із поняттям магнетизму (ухвала X МНК, 2008 р.). Завдяки активним діям наших київських колег Ольги Кочерги та Євгена Мейнаровича ТК СНТТ отримав лист від цього Відділення за № 59 від 19.03.2009 р., підписаний академіком-секретарем Відділення фізики та астрономії НАН України, академіком НАН України В. Локтевим. У листі зазначено, що члени Бюро Відділення обговорили на своєму засіданні пропозиції стосовно написання термінів, пов'язаних із поняттям **магнетизму**, і на їх думку «... треба зняти нормативну заборону писати відповідні терміни з основою чи складником *магнEm(o)*» [3].

ТК СНТТ започаткував ще у 1996 р. також практику проведення постійних термінологічних семінарів; науковий керівник семінару – голова ТК СНТТ Богдан Рицар.

Рис. 9. Семінар «Проблеми функціонування української фахової мови у навчальному процесі вищої школи». Український державний лісотехнічний університет. 5 березня 2002На семінарах

обговорюють актуальні проблеми українського наукового термінотворення, учасниками якого є термінологи з Національного університету «Львівська політехніка», Львівського національного університету імені Івана Франка, Інституту українознавства імені Крип'якевича, Музичного інституту, Аграрного університету, Медичного інституту, Фізико-механічного інституту, Інституту прикладних проблем механіки і математики, Українського державного лісотехнічного університету, редактори журналу «Ринок інсталяційний». За цей час відбулося 27 засідань семінару, а останнє відбулося 15 лютого 2012 р. у Львівському історичному музеї. Воно було присвячено обговоренню «Словника-довідника термінології музеєзнавства та музейної справи» [3].

Рис. 10. Семінар «Словник-довідник термінології музеєзнавства та музейної справи». Львівський історичний музей. 15 лютого 2012 р.

Видавнича діяльність

Із самого початку свого заснування ТК СНТТ приділяв особливу увагу видавничій справі з метою сприяння науковим дослідженням української науково-технічної термінології та поширення отриманих знань. У 1992 році комітет започаткував Бюлетень «**Науково-технічне слово**». Тематика Бюлетеня: українське термінотворення, українська науково-технічна мова, проблеми стандартизації, укладання словників та проблеми перекладу тощо. Протягом 1992–1995 рр вийшло 4 випуски Бюлетеня (рис. 11).

Рис. 11. Бюлетені «Науково-технічне слово» 1992–1995 рр.

Поряд із Бюлетенем ТК СНТТ започаткував ще одне термінологічне видання – «Термінологічний метелик» (рис. 12). Кожний «Термінологічний метелик» містив наукову статтю з дослідження певної термінологічної проблематики й пропонував шляхи її вирішення. Протягом 1994–1995 рр вийшло 9 випусків цієї брошури на теми: «Літери та фонемні – суперечності та відповідності», «Дія – діяння», «На захист обрізаного злучника», «Приятельська розмова з опонентами з приводу випромінювання та випромінення», «Що передають, що пересилають, а що надсилають?» тощо. Авторами цих публікацій були В. Перхач та Б. Іванків. «Метелики» макетували та видавали в науково-термінологічній лабораторії ТК СНТТ (художник – Б. Іванків, редактор комп'ютерно-видавничої системи – О. Дзьоба).

Рис. 12. «Термінологічні метелики»

Під час проведення Міжнародних наукових конференцій «Проблеми української науково-технічної термінології» традиційно видавалися **тези доповідей учасників** (рис. 13). Так було під час проведення перших четвертих конференцій (1992–1998 рр). Однак із часом вимоги до подання доповідей та публікацій значно підвищилися. Організаційний комітет конференції та редакційна колегія пішли шляхом дотримання вимог ВАК України до наукових публікацій.

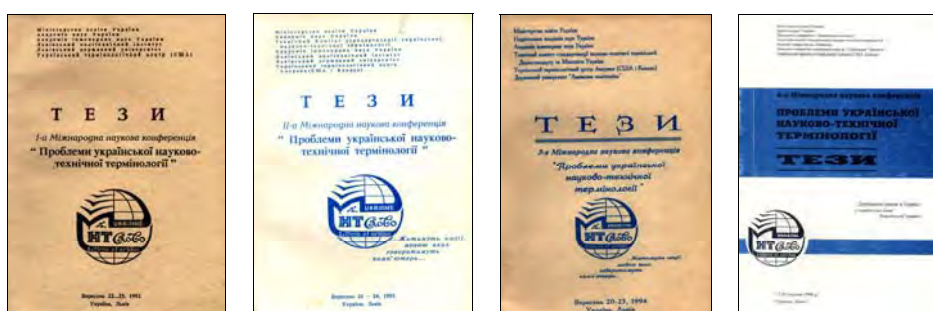

Рис. 13. Тези Міжнародних наукових конференцій «Проблеми української науково-технічної термінології»

Починаючи з п'ятої конференції (вересень 1998 р.) ТК СНТТ почав видавати праці учасників конференції у **Віснику Національного університету «Львівська політехніка»: Серія «Проблеми української термінології»** (рис. 14). Редколегію Вісника очолив відомий мовознавець та лексикограф Лев Полюга – д. філол. н., професор кафедри української мови Національного університету «Львівська політехніка». Наукові статті Вісника присвячено проблемам теоретичних засад термінознавства, лексикографії та міжмовних зв'язків, нормування та стандартизації термінології, термінології природничих та гуманітарних знань. У вересні 2000 р. вийшов Вісник із працями учасників VI Міжнародної наукової конференції «Проблеми української термінології». У 2001–2002 рр ТК СНТТ звернувся до ВАК України із проханням про занесення Вісника Національного університету «Львівська політехніка»: Серія «Проблеми української термінології» до переліку фахових видань як наукового видання, у якому публікують свої результати науково-дослідних робіт з науково-технічної термінології викладачі та науковці Національного університету «Львівська політехніка», а також учені з інших навчальних закладів та науково-дослідних організацій України.

Рис. 14. Вісники Національного університету «Львівська політехніка»: Серія «Проблеми української термінології»

У 2003 р. Президія ВАК України постановила: «б. Зараховувати наукові статті, опубліковані у «Віснику Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми української термінології», на підставі висновку експертної ради ВАК України з мовознавства, окремо в кожному конкретному випадку за поданням спеціалізованої вченої ради, як фахові в галузі філологічних наук (Бюлетень ВАК України, № 2, 2003, розділ «Про зарахування публікацій як фахових (З постанови президії ВАК України від 15 січня 2003 р. № 2-05/1)», с. 7, п. 6). Згідно з Додатком до постанови ВАК України від 02 липня 2008 р. № 1-05/6 Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Серія «Проблеми української термінології» (мовознавство) увійшов до основного переліку наукових фахових видань з філологічних наук, у яких можна публікувати результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук. Згідно з Постановою ВАК України від 18 листопада 2009 р. № 1-05/5 «Про внесення періодичних наукових фахових видань до нового переліку наукових фахових видань України» Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології» (мовознавство) увійшов до нового переліку наукових фахових видань з філологічних наук.

Починаючи з 2003 р. Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Серія: Проблеми української термінології» як фахове видання виходить щорічно, а в конференційні роки одночасно з Вісником виходить **Збірник наукових праць учасників конференції** (рис. 15). Збірник містить наукові праці, що відповідають тематичному спрямуванню конференції.

Рис. 15. Збірники наукових праць учасників Міжнародних наукових конференцій «Проблеми української термінології СловоСвіт»

В Україні окрім Вісника Національного університету «Львівська політехніка»: Серія «Проблеми української термінології» ще є одне фахове видання, присвячене термінологічним питанням – збірник наукових праць «Термінологічний вісник», який видає з 2011 р. Відділ наукової термінології Інституту української мови НАН України (заплановано видавати двома мовами). Раніше Відділ видавав збірник наукових праць «Українська термінологія і сучасність».

У 2000 р. ТК СНТТ розпочав масштабний лексикографічний проєкт – **термінографічну серію СловоСвіт** [3; 12] (рис. 16). Головним редактором серії є голова ТК СНТТ Богдан Рицар. Термінографічна серія *СловоСвіт* ґрунтується на виданні словників з новітніх технологій, які раніше не були опубліковані. У термінографічній серії *СловоСвіт* уже видано 15 книжок (рис. 16), серед них:

- 11 перекладних термінологічних словників («Англійсько-український словник-довідник інженерії доквілля» № 1, «Російсько-український тлумачний словник з теплоенергетики» № 2, «Англійсько-український словник з профілактичної та екологічної токсикології» № 3, «Російсько-українсько-польський словник з гідравліки та сантехніки» № 4, «Російсько-український словник термінів будівництва й архітектури» № 8, «Російсько-український словник з інженерних технологій» № 9, «Англійсько-український глосарій виробів *Microsoft*[®]: громадська редакція» № 10, «П'ятимовний словник інсталяційних термінів: українсько-російсько-польсько-англійсько-німецький словник» № 11, «Російсько-український коксохімічний словник» № 12, «Українсько-російський словник термінів будівництва й архітектури» № 13, «Англійсько-український геодезичний словник» № 14);
- 1 тлумачний словник («Словник-довідник термінології музейництва» № 15);
- 2 книжки з біобібліографіями видатних українських учених-термінологів («Анатоль Вовк» № 6, «Олекса Горбач» № 7);
- 1 книжку з українською термінографією 1942–2002 рр (№ 5).

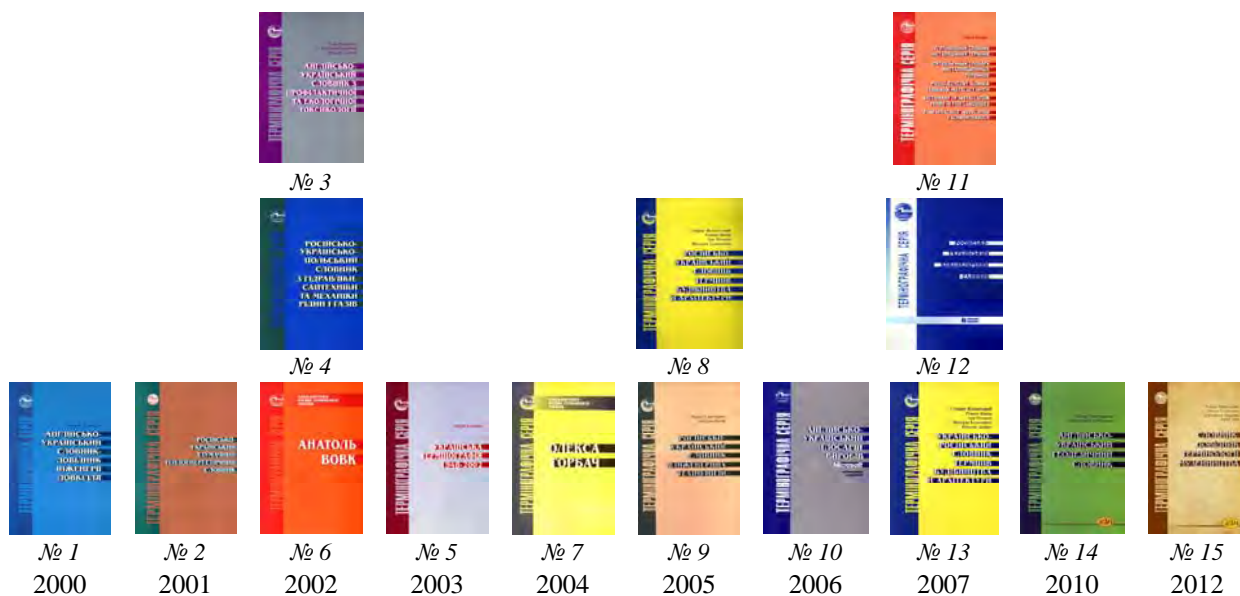

Рис. 16. Термінографічна серія СловоСвіт

У термінографічній серії *СловоСвіт* за № 16 готується до видання українсько-англійський словник з електроніки (укладачі Б. Рицар, Л. Сніцарук, Р. Мисак; більше 50 тис. термінів).

Видання № 8, 9, 12, 13 та 15 вийшли разом з електронними версіями (рис. 17) на комп'ютерних дисках.

Розроблення програмного забезпечення для супроводу науково-технічної термінології

Оскільки основна робота ТК СНТТ з експертування термінологічних стандартів (наукова робота, зокрема лексикографічна та термінографічна) пов'язана з дослідженням й опрацюванням великих масивів текстової інформації, то із самого початку заснування в термінологічній лабораторії при комітеті розробляють програмні засоби для опрацювання термінологічної текстової інформації:

1. **Термінологічний банк даних** або банк термінологічних систем (БТС) для роботи з багатомовними гармонізованими термінологічними документами у 1993–1998 рр розробляв Мирослав Кузан. БТС призначений для супроводу як окремих термінів з означеннями (елементарних записів термінологічної бази даних), так і сукупностей термінів для галузей знань. Як інструментальний засіб для створення прототипу БТС було вибрано спочатку пакети *Paradox* та *Delphi*. Остаточний прототип БТС розроблено в середовищі *Access* для *MicrosoftOffice 97* [13].

Продовжив роботу над термінологічним банком даних у 2000–2003 рр Андрій Василевський. Він розробив програму *PolyTerm* для роботи з базою Держстандартів України на терміни та визначення понять. Програма дає змогу заносити, переглядати та редагувати стандарти, містить механізм пошуку документів і термінів, дозволяє імпортувати дані з бази в текстові файли.

Проте, через відсутність фінансування роботи над термінологічним банком даних було зупинено.

2. Для автоматизації процесу **кирилично-латиничної транслітерації українських текстів** та з метою перевірки транслітераційної системи на безпомилковість, зворотність та однозначність ст. н. п. Р. Мисак у 1998 р. розробив макрос *Translit* редактора *Word for Windows 95* [14]. Програму використовували працівники ТК СНТТ під час розроблення транслітераційної системи.

3. Для пришвидшення та автоматизації процесу укладання та видання словників, а також для зручності користування ними, ТК СНТТ у 2004 р. розпочав новий проект – розроблення **системи для укладання комп'ютерних словників** та їх видання одночасно з паперовими версіями. Керівник проекту Роман Мисак, розробники Олександр Бабійчук, Андрій Василевський, Юрій Каличак [2; 15; 16]. Розроблено систему для укладання одно- та двомовних тлумачних термінологічних комп'ютерних словників *PolyDic 1.0*. За допомогою цієї системи укладено та видано п'ять комп'ютерних словників, які вийшли у світ одночасно з їх паперовими версіями в термінографічній серії *СловоСвіт* за № 8, 9, 12, 13 і 15 (рис. 17).

Рис. 17. Комп'ютерні словниками термінографічної серії СловоСвіт

Систему *PolyDic 1.0* розроблено в середовищі *CA Visual Object*. Вона працює під операційними системами *Windows 98SE RUS/ME/2000/XP/Vista/7*. Система складається із двох програмних модулів *PolyDic Editor* – для занесення та редагування словникових статей, та *PolyDic Viewer* – для відтворення словника на комп'ютерних дисках. Можна зазначити такі характеристики системи: простота у використанні; зручний пошук (за першими літерами слів та за заданою маскою); можливість одночасного введення декількох окремих баз з подальшим їх злиттям в одну; наявність редактора словникових статей; можливість конвертувати словникові бази в текстовий формат RTF; можливість створити спливні інформаційні вікна для тлумачення словникових позначок; компактний обсяг програми та словникових баз.

У 2007 р. у термінографічній серії *СловоСвіт* вийшов друком п'ятимовний словник інсталяційних термінів. Систему *PolyDic 1.0* не можна було використати для укладання комп'ютерної версії цього словника, оскільки вона є двомовною. Це зумовило розроблення нової системи для укладання багатомовних мультимедійних комп'ютерних словників *PolyDic ML 3.0* [2; 15; 17] (керівник проекту Роман Мисак, розробники Юрій Каличак та Олександр Мельник). Систему розроблено на мові *C-Sharp* під *Windows XP/Vista/7*. Система *PolyDic ML 3.0*, як і попередня версія, містить два основні модулі: один модуль *PolyDic ML Editor* – для занесення та редагування словникових баз, другий *PolyDic ML Viewer* – для тиражування електронної версії на комп'ютерних дисках.

У 2010 р. система *PolyDic ML 3.0* була готова на 80%, однак через відсутність фінансування роботу призупинено.

Міжнародна співпраця

Одним з основних обов'язків ТК СНТТ є забезпечення міжнародної співпраці й обміну досвідом у царині стандартизації науково-технічної термінології, участь у діяльності міжнародних термінологічних комісіях *ISO (International Standards Organization)* й *IEC (International Electrotechnical Commission)*.

ТК СНТТ є дійсним членом (*P*-членом) міжнародних термінологічних комісій *ISO/TC 37* («Термінологія та інші ресурси», Австрія) та *IEC/TC 1* (Іспанія). Комітет бере безпосередню участь у роботі цих комісій переглядаючи термінологічні стандарти *ISO* й *IEC* та голосуючи за їх прийняття. Відповідальним за експертування міжнародних термінологічних стандартів є секретар ТК СНТТ Роман Микульчик. Щорічно ТК СНТТ розглядає до двох десятків термінологічних стандартів *ISO* й *IEC* та голосує за їх прийняття. Свою діяльність з експертування міжнародних термінологічних стандартів ТК СНТТ здійснює в рамках міжнародних державних угод та співпраці Держспоживстандарту (тепер Департамент технічного регулювання Міністерства економічного розвитку і торгівлі) з міжнародними організаціями зі стандартизації згідно із Постановою Кабінету Міністрів України від 13.09.2002 р. № 1371 «Про порядок участі центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна».

Налагоджено пряму співпрацю ТК СНТТ з Міжнародним інформаційним термінологічним центром *InfoTerm* (Відень, Австрія) та укладено угоду комітету із центром про взаємний обмін та забезпечення інформацією, про розроблення спільних зусиль на розвиток глобальної мережі центрів термінологічної документації, обмін досвідом для формування терміносистем і стандартів високої

якості тощо. У 2000 р. під час проведення VI Міжнародної наукової конференції «Проблеми української термінології» ТК СНТТ разом з *InfoTerm* організував круглий стіл «*Terminology and International Knowledge Transfer*». З доповідями на круглому столі виступили, зокрема, Христіан Галінські (директор Міжнародного інформаційного термінологічного центру *InfoTerm*, Австрія) та Габрієла Зауберер (заступник директора *InfoTerm*, Австрія). Директор *InfoTerm* Христіан Галінські брав також участь у X МНК (2008 р.) з доповіддю «*Content interoperability of multilingual content resources*». Протягом останніх десяти років Христіан Галінські є членом програмного комітету Міжнародної наукової конференції «Проблеми української термінології».

Налагоджено також контакти ТК СНТТ з відділом стандартизації термінології Польського комітету стандартизації (*PKN*) та міжнародним інформаційною термінологічною організацією *TermNet* (Відень, Австрія). Учасником II МНК був відомий лінгвіст світового рівня, учень де Сосюра, професор Віденського та інших університетів Роберт де Богранд, який виступив з лекцією на тему гармонізації міжнародної термінології. Крім того, на запрошення ТК СНТТ на конференції з доповіддю «Термінологічна праця і роль Технічного комітету N 1 у Міжнародній електротехнічній комісії (*IEC*)» прибув керівник відділу Центральної управи *IEC* (*International Electrotechnical Commission*) доктор Ганс Тайхман (Швейцарія, Женева).

Із самого початку своєї діяльності ТК СНТТ підтримує тісні зв'язки з Науковим товариством імені Шевченка в Америці (НТШ-А), Українським термінологічним центром Америки (УТЦА) та Товариством українських інженерів Америки, які неодноразово були співорганізаторами Міжнародних наукових термінологічних конференцій «Проблеми української термінології *СловоСвіт*». Так, зокрема, у роботі VII МНК (2002 р.) взяли участь президент Української академії мистецтв і наук в Америці професор Олекса Біланюк та член УТЦА (пізніше очолював НТШ-А) професор Орест Попович, а в роботі IX МНК (2006 р.) – голова комп'ютерної комісії НТШ-А Володимир Василяк. Співпраця з НТШ-А та іншими організаціями з діаспори охоплює й термінографічну сферу, зокрема: у 2000 р. Каліфорнійський комітет допомоги Україні профінансував видання першого словника в термінографічній серії *СловоСвіт* «Англійсько-український словник-довідник інженерії доквілля» Тимотея Балабана; НТШ-А профінансував підготовку та видання «Російсько-українського словника з інженерних технологій» (Термінографічна серія *СловоСвіт* № 9, 2005 р.) Марії Ганіткевич та Богдана Кінаша; у 2010 р. за сприяння президента НТШ-А Ореста Поповича ТК СНТТ отримав декілька десятків словників 1920–1940-х рр зі збірки М. Пежанського [18] в оцифрованому вигляді, які плануємо видати в термінографічній серії *СловоСвіт*.

За двадцять років своєї діяльності ТК СНТТ набув досвід у розробленні й експертуванні термінологічних стандартів, випрацював концепцію та основні засади термінотворення, унормування та стандартування української термінології. Великі здобутки ТК СНТТ має в лексикографічній та термінографічній практиці, організаційних і видавничих сферах, сприянні обміном досвідом та підвищенні кваліфікації фахівців у царині стандартизації науково-технічної термінології. Проте через брак державної підтримки та фінансування не вдалось, на жаль, завершити усі задумані та розпочаті проекти. Говорячи про здобутки та досягнення не можна не згадати ентузіастів фахівців-термінологів та філологів, які тісно співпрацюють з ТК СНТТ, без яких наші здобутки були б неможливими. Це насамперед Марія Ганіткевич, Роман Кінаш, Ірина Кочан, Ігор Кульчицький, Володимир Пілецький, Лев Полюга, Олександра Сербенська, Євген Шморгун (м. Львів); Ольга Кочерга, Мирослав Кратко, Наталія Куземська, Євген Мейнарович, Віталь Моргунюк, Людмила Пшенична, Василь Шендеровський (м. Київ); Михайло Гінзбург, Володимир Дубічинський, Микола Зубков (м. Харків) та багато-багато ін.

Повнішу інформацію про діяльність ТК СНТТ можна знайти в інтернеті на сторінці tc.terminology.lp.edu.ua.

1. Закон України «Про стандартизацію» від 17.05.2001 № 2408-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/annot/2408-14>. 2. Інтернет-сторінка ДП «УкрНДНЦ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrndnc.org.ua/index.php?Itemid=58&id=34&option>

=com_content§ionid=9&task=category. 3. Інтернет-сторінка Технічного комітету стандартизації науково-технічної термінології [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_main.htm. 4. Рицар Б. Технічному комітетові стандартизації науково-технічної термінології – 10 років: здобутки, проблеми, перспективи / Богдан Рицар // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка» : Серія «Проблеми української термінології». – 2002. – № 453. – С. 3–12. 5. Рицар Б. Типові помилки у проєктах термінологічних стандартів / Богдан Рицар, Роман Микульчик // Стандартизація. Сертифікація. Якість. – № 4. – 2007. – С. 27–32. 6. Рицар Б. Основні помилки розробників термінологічних стандартів (на прикладі проєктів ДСТУ) / Богдан Рицар, Роман Микульчик // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка» : Серія «Проблеми української термінології». – 2006. – № 559. – С. 121–126. 7. Рицар Б. Стандартизація термінології – чинник утвердження державності України / Рицар Б. Є. // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2001. – № 1. – С. 30–32. 8. Рицар Б. Порівняльний аналіз термінів з нормативних документів і словників / Богдан Рицар, Роман Рожанківський // Вісник Держ. ун-ту «Львівська політехніка» : Серія «Проблеми української термінології». – 2000. – № 402. – С. 31–39. 9. Рицар Б. Мова та термінологія зукраїнізованих програмних продуктів фірми Майкрософт / Богдан Рицар, Роман Мисак // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка» : Серія «Проблеми української термінології». – 2003. – № 490. – С. 17–24. 10. Рожанківський Р. Інформаційна мова та інформаційні терміни програмного продукту Ворд компанії Майкрософт / Роман Рожанківський // Проблеми української термінології : зб. наук. пр. – 2004. – С. 12–17. 11. Рицар Б. Про англійсько-український глосарій виробів Microsoft / Богдан Рицар, Роман Мисак, Роман Микульчик // Проблеми української термінології : зб. наук. пр. – 2006. – С. 28–30. 12. Рицар Б. Термінографічна діяльність ТК СНТТ / Рицар Б. Є., Мисак Р. Т. // Геоінформаційні системи у військових задачах. Другий наук.-тех. семінар, 21–22 січня 2011 р. – Л. : Академія сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного, 2011. – С. 236–243. 13. Rytsar B. The Terminology Systems Bank of the Technical Committee for the Scientifics and Technical Terminology Standardization / B. Rytsar, M. Kuzan, R. Rozhankiws'kyj, R. Mysak // TKE'99: Terminology and Knowledge Engineering, TermNet, 23–27 August. – Vienna, Austria, 1999. – pp. 701–706. 14. Рожанківський Р. Засади та реалізація кирилично-латиничної транслітерації українських назв і текстів / Роман Рожанківський, Роман Мисак // Вісник Держ. ун-ту «Львівська політехніка» : Серія «Проблеми української термінології». – 1998. – № 336. – С. 137–140. 15. Рицар Б. Комп'ютерні словники термінографічної серії СловоСвіт / Рицар Б. Є., Мисак Р. Т. // International Conference on Computer Science and Information Technologies: Proceedings of the International Conference, CSIT'2007, 27–29 вересня 2009 р., Львів. – Л. : Українські технології. – С. 292–293. 16. Бабійчук О. Електронний словник PolyDic / Олександр Бабійчук, Андрій Василевський // Проблеми української термінології : зб. наук. пр. – 2004. – С. 41–44. 17. Кінаш Р. Система для укладання комп'ютерних версій словників PolyDic ML 3.0: функції та засоби редактора / Роман Кінаш, Роман Мисак, Юрій Каличак, Олександр Мельник // Проблеми української термінології : зб. наук. пр. – 2010. – С. 38–42. 18. Про збірку українських термінологічних словників інженера М. Пежанського // Проблеми української термінології : зб. наук. пр. – 2010. – С. 118–121.